

Obitelj Mažuranić i njezin doprinos hrvatskoj kulturi

Bošković, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:866951>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE

IVANA BOŠKOVIĆ

OBITELJ MAŽURANIĆ I NJEZIN DOPRINOS HRVATSKOJ KULTURI

Završni rad

Pula, 2018.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE

IVANA BOŠKOVIĆ

OBITELJ MAŽURANIĆ I NJEZIN DOPRINOS HRVATSKOJ KULTURI

Završni rad

JMBAG: 0303045258, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Kulturna povijest Hrvatske

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: ranonovovjekovna i moderna hrvatska povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ivana Bošković, kandidatkinja za prvostupnicu Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 1. rujna 2018.

IZJAVA

o korištenju autorskoga djela

Ja, Ivana Bošković, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Obitelj Mažuranić i njezin doprinos hrvatskoj kulturi“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 1. rujna 2018.

SADRŽAJ

UVOD	6
1 POVIJEST I PODRIJETLO OBITELJI MAŽURANIĆ	7
1.1 NOVLJANSKI MAŽURANIĆI	8
2 MAŽURANIĆI - KNJIŽEVNICI, PREPORODITELJI, PRAVNICI I SVEĆENICI	10
2.1 ANTUN MAŽURANIĆ	10
2.2 MATIJA MAŽURANIĆ	13
2.3 VLADIMIR MAŽURANIĆ	15
2.4 VLADIMIR FRAN MAŽURANIĆ	16
3 IVAN MAŽURANIĆ - HRVATSKI BAN, PJESNIK I POLITIČAR	18
3.1 KNJIŽEVNI RAD	19
3.1.1 „ <i>Smrt Smil-age Čengića</i> “	20
4 IVANA BRILIĆ-MAŽURANIĆ	22
4.1 KNJIŽEVNO STVARANJE IVANE BRILIĆ-MAŽURANIĆ	23
4.2 „HRVATSKI ANDERSEN“	25
5 KRITIČKI OSVRT	27
6 ZAKLJUČAK	28
7 LITERATURA	29
8 POPIS SLIKA	30
9 SAŽETAK	31
10 SUMMARY	32

UVOD

„Kroz obitelj Mažuranić gradio se hrvatski identitet i suvremena povijest“ (Kusić, 2016.) Obitelj Mažuranić je ugledna hrvatska građanska obitelj podrijetlom iz Novoga Vinodolskoga. Prema obiteljskom rodoslovlju uglednoga hrvatskoga kulturnog djelatnika iz XIX. st. *Antuna*, obitelj Mažuranić spominje se već 1360. u Splitu. Međutim, prvi poimenice poznati član obitelji *Ivan* spominje se tek oko 1550. Od tog razdoblja pa sve do danas, Mažuranići postaju utjecajna obitelj koja svojim književnim djelima, političkim odlukama i znanjem mijenja hrvatsku kulturu, politiku i književnost.

U prvom dijelu ovog završnog rada predstaviti ću povijest i podrijetlo obitelji Mažuranić jer samo njihovo podrijetlo ima veliku ulogu u njihovim djelima i utječe na njihov kasniji život. Nadalje ću redom navoditi i opisivati članove obitelji Mažuranić koji su po mojemu mišljenju dali najveći doprinos hrvatskoj kulturi. Ivana i Ivanu Mažuranić ću posebno izdvojiti zbog njihovog najvećeg utjecaja te u posebnim poglavljima mogega završnog rada navesti zbog čega smatram da su oni najznačajniji članovi obitelji Mažuranić

Metoda korištena prilikom izrade ovoga završnoga rada je prikupljanje i iščitavanje potrebne literature, istraživanje i analiza te sintetiziranje analiziranoga. Korištena literatura su stručne knjige, znanstveni radovi, članci te internetske web stranice.

1 POVIJEST I PODRIJETLO OBITELJI MAŽURANIĆ

Povijest obitelji Mažuranić počinje još 1360. u Splitu, a prvi dokumenti spominju se oko 1550. i u njima se navodi ime Ivana Mažuranića, čiji je sin živio u Novom Vinodolskom. Njegovi potomci se spominju kao stočari i poljoprivrednici, odnosno slobodnjaci Frankopana. Mažuranići su u 16. stoljeću i početkom 17. stoljeća bili vojnici i ratnici, živeći vrlo skromno i oskudno te se pojedini članovi obitelji nazivaju i patronimom Janković.

Od poznatih Mažuranića iz toga razdoblja je *Antun* (1687.–1757.), svećenik, kanonik modruški i kipar, a u XIX. st. djelovao je svećenik i preporoditelj *Josip* (1811.–1879.), te učitelj i kulturni djelatnik *Stjepan* (1847.–1907.).

Dio obitelji koji je potekao od *Ivana Petrova* dao je niz uglednih pojedinaca koji su uvelike utjecali na kulturna i politička zbivanja u Hrvatskoj u XIX. i XX. st. Od sinova Ivana Petrova istaknuli su se pravnik, pjesnik i hrvatski ban *Ivan* te građevinski poduzetnik, istaknuti preporoditelj i putopisac *Matija*.

Od sedmero djece hrvatskoga bana Ivana osobito je poznat *Vladimir*, pravnik, pisac i predsjednik JAZU. Vladimirova su djeca *Želimir* (1882.–1941.), pravnik i predsjednik Senata Kraljevine Jugoslavije, te *Božidar Darko* (1879.–1952.), austrougarski i jugoslavenski časnik. Od djece potonjega poznati su *Vladimir* (1925.–1985.), slikar i mačevalac, te kći, ugledna hrvatska književnica, *Ivana* udana Brlić. Od Matijina potomstva istaknuo se njegov sin *Vladimir Fran* (1859.–1928.), časnik i književnik, te unuci *Milutin* (1878.–1957.), pravnik, političar, književnik i publicist, i *Bogoslav* (1866.–1918.), liječnik, političar i javni djelatnik.¹

¹ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39658>, posjećeno: 29. kolovoza 2018.

1.1 Novljanski Mažuranići

Antun Barac je tijekom priprema za svoju monografiju „Mažuranić“ u više navrata odlazio u Mažuranićevo rodno mjesto Novi Vinodolski, kako bi tamo upoznao fizički dimenzije Mažuranićeve zavičaja i mentalitetske trendove ljudi u njima, dajući tome određenu prednost pred teorijskim i općenitim zaključcima o Mažuranićima. Svi su tumači književnikâ Mažuranića uzimali u obzir njihovu zavičajnu dimenziju, no svi su oni istodobno ostali manje-više na razini sintetskih obavijesnih natuknica, ne ulazeći potanje niti u činjenice o toj dimenziji, još manje u nekakva analitičnija istraživanja njezinih bitnih i osebnih elemenata, što mogu itekako pridonijeti boljem razjašnjavanju fenomena Mažuranića u hrvatskoj književnosti i u političkom, odnosno javnom životu hrvatskog naroda.²

Novljanski Mažuranići potječu iz Dalmacije ili iz Hercegovine, a u Hrvatskom su se primorju pojavili najprije u Senju, tek kasnije u Novom, gdje se nastanjuju najvjerojatnije od 16. stoljeća. To znači da su Mažuranići starosjeditelji Novljani, pravi i ponosni Hrvati, što u svojem cjelokupnom ljudskom biću manifestiraju sve sociološke, mentalitetske i druge određenosti Novljana, ali zacijelo u manjoj mjeri i neizbježne određene tradicijske i druge značajke koje su se nataložile u njihovu ljudskom biću prije doseljenja na područje Hrvatskog primorja.³

Mažuranići, i to oni najznačajniji, koji su se rodili i živjeli u Novom Vinodolskom, tzv. novljanski Mažuranići, jesu: Ivan Mažuranić, Antun Mažuranić, Matija Mažuranić i Fran Vladimir Mažuranić. Ostali Mažuranići su samo rodnom iz Novog Vindolskog, ali u njemu nisu živjeli.

Novljanski Mažuranići odgajali su se i živjeli u novljanskoj sredini, koja im je omogućavala da mnogo toga ostvare. Obitelj Ivana Mažuranića Petrova živjela je (prema opisu Frana Vladimira Mažuranića) u prizemnoj seoskoj kamenoj kući u novljanskom predjelu Šćedine. Njihov težački život uopće nije bio lagan, no oni su ga podnosili, budući da nisu imali boljeg izbora. Sretno i idilično djetinjstvo novljanskih Mažuranića predstavljalo je moralnu potporu za ono što će kasnije uslijediti u njihovu

² BABIĆ, D. (1991.), Zavičajne odrednice Mažuranića, *Fluminensia*. I (2), str. 111.

³ Na i. mj.

životu i naći svojevrzni odraz u njihovim pisanim književnim djelima, što će dakako posebno doći do izražaja u književnim djelima pjesnika Ivana Mažuranića.⁴

Mažuranići su bili hrabri, ugledni ljudi, seljaci koji su živjeli s razvijenim smislom za poštenje i pravdu, a i za narodnu junačku pjesmu.

Izgrađivali su u sebi neki dostojanstveni ponos, što je predočeno u pjesmi Ivana Mažuranića „Javor“: “Nije visok tko na visu stoji / Nit je velik tko se velik rodit/ Već je visok tko u nizu stoji / I visinom nadmaša visine / A velik je tko se malen rodi/ Al kad pane, golem grob mu treba.”⁵

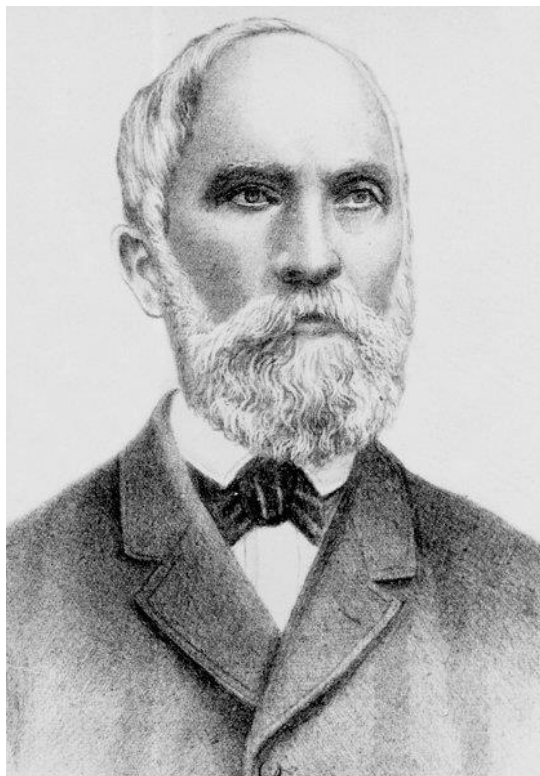
⁴ BABIĆ, D. (2001.), Novljanski Mažuranići u novljanskom kontekstu, *Riječ*. VII (2), str. 80.-81.

⁵ Isto, str. 117.

2 MAŽURANIĆI - KNJIŽEVNICI, PREPORODITELJI, PRAVNICI I SVEĆENICI

Od ratnika, do poljoprivrednika i seljaka, Mažuranići su došli do ugledne, obrazovane građanske obitelji. Obitelji koja je dala Hrvatskoj književnike, pravnike, političare, svećenike, preporoditelje. Bez njih hrvatska kultura danas ne bi bila obogaćena sa stotinama njihovih djela, rečenica i misli. Obitelj Mažuranić izrodila je obrazovane, poštene, hrabre ljude koji su davali sve za domovinu i rodni kraj.

2.1 Antun Mažuranić

Slika 1. Antun Mažuranić

Izvor: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39659>

Prvi u nizu najutjecajnijih Mažuranića bio je Antun Mažuranić rođen 13. lipnja 1805. u Novome Vinodolskom; njegova su mlađa braća hrvatski ban i književnik Ivan

Mažuranić te putopisac Matija Mažuranić, čijemu je sinu književniku Vladimiru (Franu) stric. Osnovno školovanje završio je u rodnome mjestu, klasičnu gimnaziju u Rijeci, u Zagrebu je studirao filozofiju i pravo te diplomirao 1830. na Pravoslavnome fakultetu. God. 1836. imenovan je profesorom na zagrebačkoj gimnaziji. U Banskome vijeću od 1848. do 1850. obavljao je dužnost banskoga povjerenika u Hrvatskome primorju. Školske godine 1850./1851. profesor je na zagrebačkoj gimnaziji, ravnatelj gimnazije u Rijeci postao je 1861. i na tome mjestu ostaje do 1868., kad se vraća u Zagreb. Umro je 18. prosinca 1888.⁶

Uz Vjekoslava Babukića i Adolfa Vebera Tkalčevića, jedan je od najvažnijih predstavnika zagrebačke filološke škole. Bio je najbliži suradnik Ljudevita Gaja i nositelj Ilirskoga pokreta, a u Danici ilirskoj prvi suradnik i jedan od urednika. Suradivao je i u Kolu, Programu zagrebačke gimnazije, Nevenu, Gospodarskome listu, bio je jedan od najaktivnijih članova Čitaonice ilirske, potom i Matice ilirske, a suradivao je i u izradbi Bibliografije hrvatske I. Kukuljevića Sakcinskoga. Opseg Mažuranićevih radova i područja istraživanja najprije pokazuju članci o remskome zborniku (Ilirski evangelistar u Francezkoj, 1838.) i povijesnoj problematici (Tito Dugović, 1838.) te niz anonimnih članaka objavljivanih u Ilirskim narodnim novinama i Danici. Mažuranićevu filološku orijentaciju obilježilo je i potvrdilo priređivanje i izdavanje „Zakona vinodolskoga od ljeta 1280.“ (1843.). Ono po čemu je izdavanje Zakona vinodolskoga obilježilo Mažuranića kao dijalektologa opis je jezičnih obilježja novljanskoga govora, što se ocjenjuje kao „prvi opis jednog čakavskog govora“, a nastavljeno je u „Slovnici“, u kojoj je Mažuranić „kao izvorni govornik vinodolske čakavštine ispravno uočio odnos čakavskoga naglašavanja naprama novoštokavskomu”.⁷

Leksikografom se radu Antun Mažuranić potvrđuje rječnicima, uz izdanja književnih djela, počevši od Zakona vinodolskoga, a prema dosadašnjim istraživanjima autor je i objavljene „Sbirke nekojih rečih”.⁸

Iz opisa novoštokavskoga naglasnog sustava izdvajamo: 1) Mažuranić je definirao naglasak utvrdivši da u hrvatskome označava i kvantitetu i kvalitetu, 2) odredio je

⁶ BRLOBAŠ, Ž. (2016.), Antun Mažuranić – vrstan hrvatski filolog i jezikoslovac, *Hrvatski jezik* [online], III (9), str. 35. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/171405> [Pristupljeno: 31. kolovoza 2018.]

⁷ Isto, str. 35.-36.

⁸ Isto, str. 36.

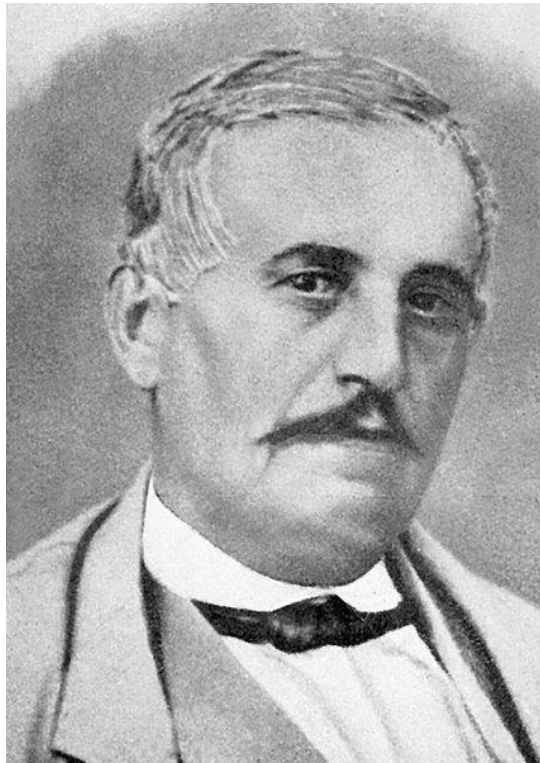
nazive i znakovlje za naglaske (koji se razlikuju od suvremenoga), 3) postavio je osnovna pravila o distribuciji naglasaka, 4) utvrdio je pravila o skakanju naglasaka, 5) definirao je hrvatske nazive nesamostalnih „reči“ (atona). Taj je opis „prvi najveći prikaz akcenatskog sustava u jednoj našoj gramatici“, čemu je svojevrsna potvrda Mažuranića kao akcentologa i znanstvena rasprava „O važnosti accenta hrvatskoga za historiu Slavjanah“ (1860.).⁹

I za kraj, valja dodati da je skroman, vrijedan i samozatajan Antun Mažuranić cijeli svoj život posvetio i usmjerio znanstveno-istraživačkomu radu. postavši i ostavši vrstan i zaslužan hrvatski filolog i jezikoslovac svojega doba, čije filološke i jezikoslovne znanstvene spoznaje traju do naših dana.¹⁰

⁹ Isto, str. 37.-38.

¹⁰ Isto, str. 39.

2.2 Matija Mažuranić

Slika 2. Matija Mažuranić

Izvor: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39661>

Matija Mažuranić rodio se 4. veljače 1817. U svojem rodnom mjestu Novom Vinodolskom polazio je osnovnu školu na njemačkom jeziku, u kojoj je bio odličan učenik. Budući da od svoje obitelji nije bio predodređen za školovanje, Matija Mažuranić je, zbog nedostatka materijalnih sredstava i težnje da utemelji svoju egzistenciju, odabrao kovački zanat i s vremenom postao kalfa. U skladu s uobičajenom praksom, koja je bila nametnuta mladim ljudima u takvim situacijama, Matija je u svojoj osamnaestoj godini otišao, kako se tada govorilo, u svijet. Lutao je, snalazio se, životario nekako pune dvije godine na prostoru austrijskih zemalja, tj. od 1835. do 1837. Tijekom 1837. živio je izgleda svega nekoliko, možda najviše šest mjeseci u Novom, kao kovački majstor, no došavši u sukob s novljanskim popom Mudrovčićem, po još uvijek ne sasvim provjerenim podacima, zbog suprotstavljanja Mudrovčiću te verbalnim istupima i u pisanom obliku, on napušta Novi i luta Crnom

Gorom, Bosnom, Srbijom, opet Bosnom, o kojoj će ostaviti slikovito i nekonformističko svjedočanstvo koje će ga objektivno učiniti piscem.¹¹

Tijekom svojega posljednjeg boravka u Novom, Matija Mažuranić je živio životom uspješna Mažuranića i Novljanina, bogata, uglednog i poslovna čovjeka. Postao je građevinskim poduzetnikom. No kao gotovi i svi drugi Mažuranići iz kruga njegove obitelji, i Matija se okušavao i u kulturnom radu. To je svakako morao biti izazov za ovog dinamičnog lutalicu kojeg je nadahnjivao dodir s drugim sredinama (Bosna i Carigrad, dakako, najviše, budući da su tada oni bili fascinantno egzotični) da se potvrdi u svome Novom.¹²

Matija Mažuranić, autor jedinog proznog djela „Pogled u Bosnu“, koji je ocjenom Ive Frangeša „prerano umuknuo zbog prevelike životne aktivnosti“, osebujan je i Novljanin, i Mažuranić i objektivno sasvim slučajan hrvatski književnik. Postojano laskavo vrednovan u povijesti hrvatske književnosti, Matija Mažuranić je i dan-danas pisac nad čijim književnim djelom ostaje nepromjenljiv afirmativan sud, budući da se „radi odista o izvrsnoj, značajnoj prozi, ne samo u oskudno doba početaka novije književnosti hrvatske, nego uopće, u razvitku hrvatskoga proznoga izraza“.¹³

Iako ne toliko poznat, Matija Mažuranić ipak je ostavio hrvatskoj književnosti prvi cjeloviti putopis. Bez obzira na svrhu putovanja, „Pogled u Bosnu“ može se čitati i kao pustolovna pripovijest s naglaskom na istočnjačkoj egzotici, u duhu europskih romantičara. Kao građa poslužilo je i Matijinu bratu Ivanu u pisanju spjeva „Smrt Smail-age Čengića“.¹⁴

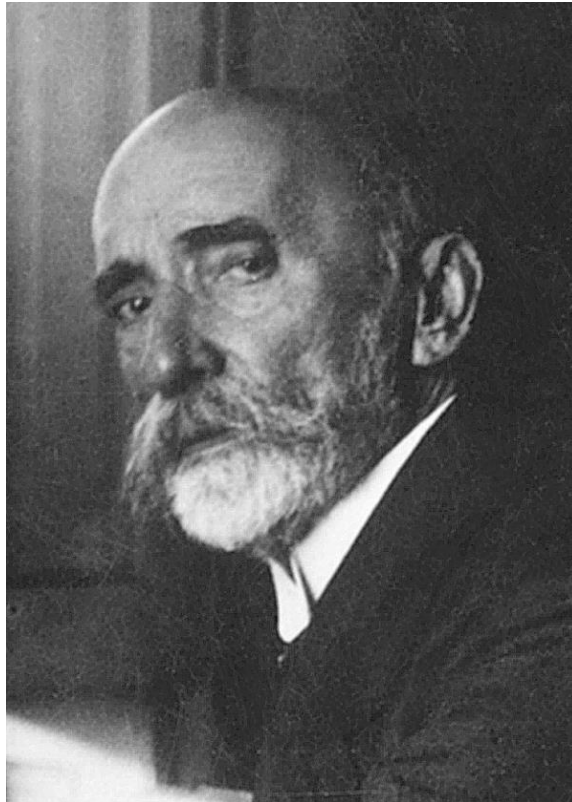
¹¹ BABIĆ, D., *nav. dj.*, str. 115.

¹² Isto, str. 117.

¹³ Isto, str. 118.

¹⁴ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39661>, posjećeno: 31. kolovoza 2018.

2.3 Vladimir Mažuranić

Slika 3. Vladimir Mažuranić

Izvor: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39663>

Vladimir Mažuranić bio je hrvatski pravni povjesničar i leksikograf, rođen u Karlovcu 1845. Pravo je studirao u Beču, a završio na Pravoslavnoj akademiji u Zagrebu 1866. Radio je u državnoj upravi, sudskoj i odvjetničkoj službi u Karlovcu i Ogulinu te bio predsjednik Banskoga stola (1898.–1912.). Redoviti je član JAZU (1913.) i njezin predsjednik (1918.–1921.); počasni član Češke akademije znanosti, Poljske akademije znanosti i Učenoga društva u Lavovu u Ukrajini.¹⁵

Sastavio je „Prinose za hrvatski pravno-povjestni rječnik“ - sintezu njegova pionirskoga rada na prikupljanju i promicanju hrvatske pravne baštine, nezaobilazan priručnik te kapitalno djelo hrvatske leksikografije. Bio je sljedbenik Zagrebačke filološke škole, protivio se tuđicama predlažući uvođenje izraza u skladu s hrvatskom

¹⁵ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39663>, posjećeno: 2. rujna 2018.

pravnom starinom i adekvatnih novotvorenica. U leksički iznimno bogat rječnik uvrstio je, osim pravnih, ekonomske, sociološke, etnografske te kulturno-povijesne pojmove, ali unatoč pozitivnoj recepciji do danas je izostalo njegovo cjelovito znanstveno vrjednovanje.¹⁶

2.4 Vladimir Fran Mažuranić

Slika 4. Vladimir Fran Mažuranić

Izvor: <http://virtualna.nsk.hr/bugari/fran-mazuranic/>

Vladimir Fran Mažuranić (Novi Vinodolski, 26. ožujka 1859. - Berlin, 20. kolovoza 1928.) bio je hrvatski književnik, najuspješniji pisac kraćih prozних vrsta, tzv. crtica, u doba hrvatskog realizma. Nakon osnovne škole u rodnome mjestu, s uspjehom okončava četiri razreda realke u Zagrebu. Na očevo inzistiranje školovanje nastavlja u Pragu, u srednjoj tehničkoj školi. Međutim, po naravi nemiran, ubrzo napušta tu

¹⁶ <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=11879>, posjećeno: 2. rujna 2018.

školu i prelazi u Moravsku, gdje upisuje i privodi kraju husarsku časničku školu. Službuje u brojnim hrvatskim i slovenskim mjestima. Iz vojske je otpušten 1900., radi kršenja stege, i od tada mu se za širu javnost zametnuo svaki trag. Rijetke kontakte održava samo s najbližom rodbinom. Umro je 20. kolovoza 1928. i pokopan je na berlinskom groblju St. Michael.¹⁷

U književnosti se javio 1885. u *Viencu*, crticama po uzoru na I. S. Turgenjeva, a četrdesetak ih je sabrao u zbirci *Lišće* (1887.). Napisana s iznimnim osjećajem za jezik i sa sklonošću k sažetu, gnomskom izričaju te s naglašenom domoljubnom crtom, ta je zbirka uzorom toga žanra u hrvatskoj književnosti. U književnosti se ponovno javio tek 1927., kada mu je Matica hrvatska objavila knjigu duljih, fabularno razgranatijih crtica „Od zore do mraka“. Dvanaest crtica koje je uredništvo tom prigodom izostavilo, objavljeno je 1928. u zasebnom otisku.¹⁸

Želja o putu u domovinu za života mu se nije više ispunila. A pisao je... „ne bih htio da me u tuđini zakopaju.“ Nije bilo tako.

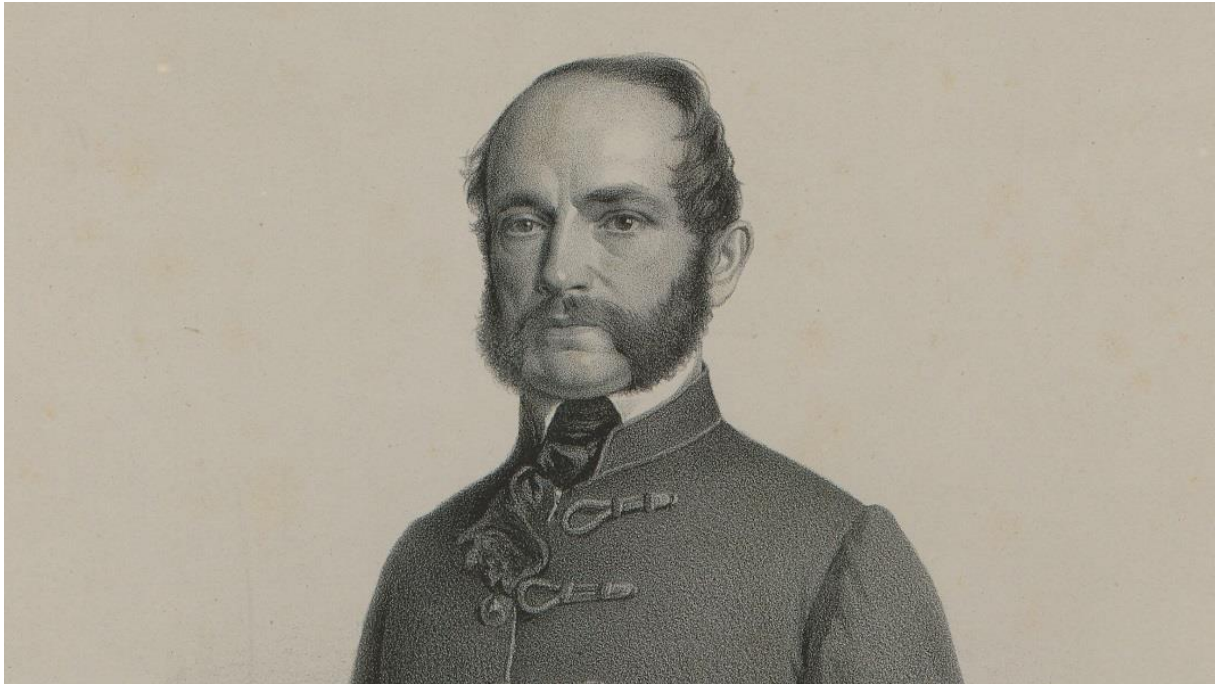
Pjesnikovi zemni ostaci preneseni su konačno početkom sedamdesetih godina u njegovo rodno mjesto Novi Vinodolski. U Berlinu su potom 1974., na groblju st. Michael, hrvatski radnici podignuli spomenik na kojemu stoji: „Ovdje je počivao hrvatski književnik, prognanik, putnik i lualica Vladimir Fran Mažuranić. Oličio je sudbinu Hrvata tražeći van Hrvatske tvrdi kruh slobode.“ Pjesnikova duša našla je ipak svoj put do domovine.¹⁹

¹⁷ <http://www.laudato.hr/Novosti/Zanimljivosti/Sjecanje-na-hrvatskog-velikana-Fran-Mazuranic.aspx>, posjećeno: 31. kolovoza 2018.

¹⁸ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39664>, posjećeno: 31. kolovoza 2018.

¹⁹ <http://www.laudato.hr/Novosti/Zanimljivosti/Sjecanje-na-hrvatskog-velikana-Fran-Mazuranic.aspx>, posjećeno: 31. kolovoza 2018.

3 IVAN MAŽURANIĆ - HRVATSKI BAN, PJESNIK I POLITIČAR

Slika 5. Ivan Mažuranić

Izvor: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39660>

Jedan od najvećih hrvatskih reformatora, pjesnik, jezikoslovac, političar i popularni *ban pučanin* Ivan Mažuranić rodio se 11. kolovoza 1814. u Novom Vinodolskom. Završio je pravo i filozofiju, a zatim radi kao gimnazijski profesor u Zagrebu pa kao odvjetnik u Karlovcu. Od 1850. u Beču započinje njegova blistava politička karijera, gdje obnaša najviše dužnosti vezane uz Hrvatsku: zamjenik je generalnoga prokuratora i državni nadodvjetnik, predsjednik Privremenoga dvorskoga dikasterija za Hrvatsku i Slavoniju te predsjednik Hrvatske dvorske kancelarije.²⁰

Bio je istaknuti zastupnik poznatog *intelektualnog* Sabora iz 1861., a zaslužan je i za osnivanje Stola sedmorice 1862. (vrhovni sud za Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju). Bio je sklon oslanjanju na Beč, što ga je i dovelo do banske časti koju je obnašao od 1873. do 1880. Kao prvi ban neplemićkog podrijetla prozvan je *banom pučaninom*. Kao ban Mažuranić je unaprijedio Hrvatsku u upravnom, gospodarskom, kulturnom i

²⁰ <http://povijest.hr/nadanasnjidan/ivan-mazuranic-ban-pucanin-koji-je-moderniziro-hrvatsku-1814/>, posjećeno: 1. rujna 2018.

prosvjetnom smislu. Na njegovu inicijativu uvedena je odgovornost bana Saboru, dioba sudstva i uprave te neovisnost sudaca. God. 1874. uvedeno je obvezatno četverogodišnje školovanje, a nadzor nad pučkim školama oduzet je Crkvi te one postaju državne. Mažuranić je donio i Zakon o slobodi tiska, uredio odredbe o pravu na javno okupljanje te liberalizirao izborni postupak. Za njegova banovanja uvedeni su i zametci nekih javnih službi – statistička služba, javno zdravstvo i unaprjeđenje poljoprivrede.²¹

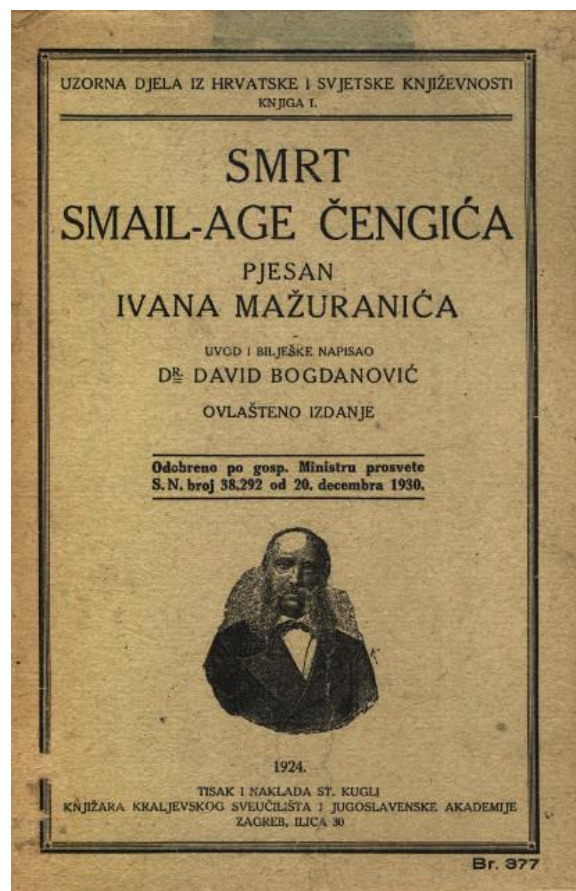
3.1 Književni rad

Mažuranić je bio vrlo obrazovan čovjek, poznavatelj klasičnih i suvremenih europskih jezika. Prve stihove, u Kačićevu duhu, napisao je kao gimnazijalac „Vinodolski dolče, da si zdravo!“. God. 1835. čakavac Mažuranić pozdravio je na štokavskome izlaženje „Danice“ pjesmom „Primorac Danici“, zanosnim tonom i u klasicističkoj maniri, a početkom 1837. objavio je pjesmu „Danica Ilirima“, sročenu stihom Gundulićeva „Osmana“. S Jakovom Užarevićem sastavio je i „Deutsch-ilirisches Wörterbuch/Njemačko-ilirski slovar“ (1842.). Bio je i predsjednik Matice ilirske (1858.–1872.). Napredan građanski prosvjetiteljski nazor očitovao je zagovaranjem „jednakosti, slobode i bratinstva“, a te su ideje osobito izražene u političkom spisu „Hrvati Mađarima“ (1848.), kao zaključnome preporodnom programskom tekstu i ujedno jednome od uspješnijih naših tadašnjih prozaičkih tekstova.²²

²¹ <http://povijest.hr/nadanasnjidan/ivan-mazuranic-ban-pucanin-koji-je-moderniziro-hrvatsku-1814/>, posjećeno: 1. rujna 2018.

²² <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39660>, posjećeno: 1. rujna 2018.

3.1.1 „Smrt Smail-age Čengića“

Slika 6. Naslovna stranica „Smrt Smail-age Čengića“ iz 1924.

Izvor: <http://crnipatuljak.com/hr/katalog/ivan-mazuranic-smrt-smail-age-cengica-1-detail>

Glavno Mažuranićevo književno djelo je „Smrt Smail-age Čengića“, koje je objavio 1846. u almanahu „Iskra“. Odstupivši od istine i stvarnih zbivanja te pretvorivši povijesne ličnosti u prototipove za svoje književne likove, događaj mu je poslužio kao ilustracija vlastitih romantičkih ideja o nacionalnoj borbi „za krst časni i slobodu zlatnu“ te mržnje prema svakoj sili i tlačenju. Skromna radnja isprekidana je opisima, refleksijama i asocijacijama, uzvicima, aforizmima i retoričkim pitanjima, likovi su bez izrazitih individualnih značajki, glavnog lika nema, opisan je kolektiv, njegovo raspoloženje i težnje, a pojedini prizori ocrtavaju samo najvažnije aspekte događaja. Ostvarivši kontinuitet istodobno i s nacionalnom književnom tradicijom i s europskom suvremenošću, „Smrt Smail-age Čengića“ najzrelije je djelo hrvatskog romantizma,

prvo klasično djelo obnovljene i otad jedinstvene hrvatske književnosti, te još uvijek jedno od najprevođenijih.²³

Ivan Mažuranić autor je i nekih drugih, manje poznatih književnih djela, koja su uglavnom ostala u sjeni „Smail-age“ i nadopune Gundulića. Pisao je sonete („Mojoj“, „Grofu Janku Draškoviću“, „U smrt Ivana Kozulića“), pjesme na narodnu jezik („Nenadović Rade“, „Javor“), a valja spomenuti i pjesmu „Vjekovi Ilirije“ (1838.), u kojoj su vidljivi utjecaji njegove klasične naobrazbe, ali i duha vremena, prožetoga idejom o mesijanskoj ulozi slavenstva.

Sve navedeno govori o Mažuranićevoj iznimnoj ulozi u hrvatskoj znanosti, kulturi i politici. Hrvatski preporoditelj, književnik, leksikograf, ban Ivan Mažuranić umro je 4. kolovoza 1890. u Zagrebu. Danas se lik Ivana Mažuranića nalazi na novčanici od 100 kuna. Mnoge ulice, trgovi i škole u Hrvatskoj nose njegovo ime, a u zagrebačkome parku Zrinjevcu postavljena mu je spomen-bista, rad kipara Rudolfa Valdeca iz 1911.

²³ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39660>, posjećeno: 1. rujna 2018.

4 IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ

Slika 7. Ivana Brlić-Mažuranić

Izvor: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9601>

Ivana Brlić-Mažuranić je bila književnica rođena u Ogulinu 1874., u vrlo tradicionalnoj i kršćanskoj obitelji, a prva osoba koja je imala izravan utjecaj na autoričino razmišljanje bio je njezin djed, hrvatski književnik i ban pučanin Ivan Mažuranić. Smatrala je da smisao života leži u njegovanju hrvatstva i slavenstva, gdje prije svega trebaju prevladavati etičke vrijednosti ljudskog života.

Osim dvaju razreda javne škole, ostalo je školovanje završila privatno; govorila je njemački, francuski, ruski te engleski i talijanski. Iz Ogulina se 1878. preselila s roditeljima u Karlovac, a 1882. u Zagreb, gdje ostaje do 1892. kad se udala za Vatroslava Brlića i preselila u Slavonski Brod.

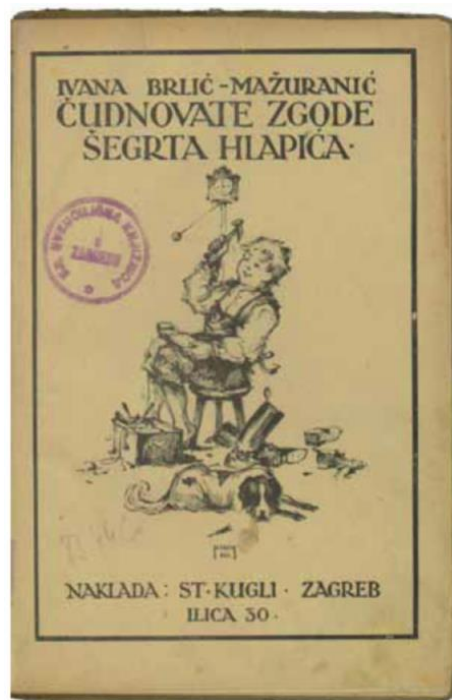
U mladenačkoj dobi započinje pisati dnevnik i to na prijedlog Frana Mažuranića, koji joj toga dana čita svoje bilješke na temelju kojih je nastala zbirka crtica „Lišće“.

4.1 Književno stvaranje Ivane Brlić-Mažuranić

U književnosti se javila tek 1902. zbirkom pripovijedaka i pjesama za djecu „Valjani i nevaljani“, koju je tiskala u vlastitoj nakladi. Zbirka pjesama „Slike“ (1912.) odjek je moderne lirske osjećajnosti.

Realističke pripovijetke najčešće su ilustracija moralno-poučnih ideja, u fantastičnima se koristi jednostavnim elementima fantastike (vilinski svijet). I u jednim i u drugima dječji su likovi predmet autoričina didaktičizma, a do izražaja dolaze njezina načela utemeljena na kršćanstvu. Njezin prvi roman „Čudnovate zgode i nezgode šegrta Hlapića“ (1913.) realističke je motivacije, ali sa značajkama bajke, tj. s posebnim odnosom prema stvarnosti koji se sastoji u apstrahiranju i stilizaciji stvarnoga svijeta. Spojivši u njemu pripovijednu jednostavnost i živost s humanističkim viđenjem svijeta, Šegrt Hlapić postao je ne samo prvi hrvatski dječji roman već ujedno i njegov prototip.²⁴

²⁴ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9601>, posjećeno: 2. rujna 2018.

Slika 8. Naslovna stranica „Šegrta Hlapića“ iz 1922.

Izvor: <http://www.nsk.hr/stota-obljentnica-cudnovatih-zgoda-segrta-hlapica/>

Najveći književni uspjeh postigla je knjigom „Priče iz davnine“ (1916.), u kojoj je združila privid mita, temeljen na dobru poznavanju hrvatske i slavenske mitologije i narodne predaje, s arhaičnom sintaksom te nadrealističkim slikovitim izrazom. Etički kodeks je i ovdje nenametljivo oblikovala uz pomoć naivnoga epskog pripovjedača koji kroz fantastiku, bez racionalnog komentara, iznosi pouku o moralnim načelima te je uklapa u samu akciju pripovijedanja.²⁵

U povijesnom (nedovršenom) romanu „Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata“ (1937.), koji je napisala na temelju očeva istraživanja o Dubrovčaninu Melek-Jaši, potkralju indijske provincije na prijelazu iz XV. u XVI. st., šenoinski model povijesnog romana prilagodila je dječjem svijetu i inicirala model dječje povijesne proze. Njegujući ezopovski tip basne („Dječja čitanka o zdravlju“, „Srce od licitara“, „Basne i bajke“), obogatila je inače skromnu nacionalnu tradiciju toga književnog oblika.²⁶

²⁵ <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2866>, posjećeno: 2. rujna 2018.

²⁶ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9601>, posjećeno: 2. rujna 2018.

Ivana Brlić-Mažuranić posebno mjesto daje mitskom intertekstu. Odnos empirijske i neempirijske građe, čuda i zbilje, napokon odnos teksta i interteksta, na svoj je način zaokupljao ne samo njezine suvremenike već i nju samu. A. G. Matoš je u „Savremeniku“ 1913. „Čudnovate zgrade šegrta Hlapića“ nazvao klasičnom knjigom u kojoj ispričovijedani svijet nije izmišljen, već stvoren, a magija je pripovijest u tome što je svakidašnji svijet čudnovat i na svoj način repetitivna opće ljudske povijesti. Ivana gleda na mit kao na sažetu sliku svijeta, a u mitskom mišljenju naslućuje intuitivnu spoznajnu moć.²⁷

U svojim najvršnjim djelima Ivana Brlić-Mažuranić oslonila se na dubinski arhetipski uzorak u bajci i time se pridružila onim sudobnicima hrvatske moderne koji su intuicijom htjeli dosegnuti prostor onkraj razumskog, namećući zbilji svoj subjektivitet. S osjećajem za narušenu ravnotežu između detalja i cjeline, ona je pokazala impresionističko zanimanje za pojedinačno i malo, za sliku svijeta koji je skup krhotina.²⁸

4.2 „Hrvatski Andersen“

Ivana Brlić-Mažuranić svoja je djela pisala na temelju vlastita iskustva i svjetonazora. Početak njezina pisanja bio je dnevnik koji je za nju predstavljao skrovište od vanjskog svijeta, svijeta punom osuda i predrasuda.

Kao ugledna spisateljica bila je dvaput predlagana za Nobelovu nagradu, a 1937. izabrana, kao prva žena, za dopisnoga člana JAZU. Proglašena je „klasičnim piscem“ i „hrvatskim Andersenom“, a djela su joj prevedena na mnogobrojne strane jezike te izvedena u kazališnim, radijskim i filmskim obradbama.

Prvi kritičari A. G. Matoš, A. B. Šimić i U. Donadini uočili su njezin epski pripovjedački talent te poetsku snagu kojom krši kanone „pedagogičnosti“ dječje književnosti. A. Barac je istaknuo da je njezina etika više „etika srca negoli pogled na svijet“. I ostali prijeratni kritičari ukazali su na originalnost njezinih tema i ideja, jednostavnost izraza, osjećaj za slikovnost, poetičnost i maštovitost. Noviji kritičari otkrivaju originalnost u strukturi kazivanja, a ne u fabuli, u sposobnosti da imaginarni svijet oblikuje

²⁷ DETONI DUJMIĆ, D. (1998.), Ivana Brlić-Mažuranić 1874-1938. Tko opseže svijet?, u: Hekman, J. (ur.), *Ljepša polovica književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.

²⁸ Isto, str. 184.

neposrednošću slike, a ne njezinim nasilnim osmišljenjem. Za njih je djelo Ivane Brlić-Mažuranić najlapidarniji obrazac hrvatske nerealističke, imaginativne pripovjedne proze.²⁹

²⁹ <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2866>, posjećeno: 2. rujna 2018.

5 KRITIČKI OSVRT

Vlastiti osvrt na temu završnog rada bit će vrlo kratak i jasan. Mažuranići su svojim predanim radom hrvatskoj kulturi i povijesti donijeli bezbroj priča, crtica, bajki, misli, želja, zakon, pravila i dr. Iz siromaštva i malene kamene kućice uz more stigli su do umjetnika, pravnika, svećenika, preporoditelja koji su promijenili povijest hrvatske kulture i politike. Neki su bili uspješniji, neki malo manje uspješni, neki su lutali svijetom u potrazi za nečime što vjerojatno ni sami nisu znali za čime lutaju, neki su pomoću papira i olovke bježali u svjetove koji su sami izmišljali, svjetove bajki gdje ljubav i „zakon srca“ uvijek pobjeđuje.

Treba naglasiti i njihovu ljubav prema domovini koja se može iščitati u svakom njihovom djelu, u većini njihovih misli i rečenica. Za nju su se borili, nju su opisivali, nju su voljeli. Oni su imali ono što se danas rijetko viđa u ljudima, domoljublje.

Svoje znanje i obrazovanje nisu koristili kako bi se obogatili, već kako bi ostali zapisani u povijesti.

Njihov doprinos hrvatskoj kulturi ne može se izbrojati niti obraditi u samo jednom završnom radu. Od Antuna Mažuranića pa sve do Ivane, jedne od najpoznatijih i najuspješnijih spisateljica u Hrvatskoj, svaki Mažuranić je nekim svojim riječima pridonio unapređenju hrvatske kulture.

6 ZAKLJUČAK

Iako se u današnje vrijeme sve manje i manje čitaju knjige, rijetko će se pronaći stara ili mlada osoba koja nije nikad pročitala barem jednu knjigu iz kolekcije obitelji Mažuranić. Svi mi odrastamo uz „Šegrta Hlapića“ kao možda najljepšu hrvatsku bajku svih vremena. Svi mi za lektire čitamo „Priče iz davnine“, „Lišće“, „Smrt Smail-age Čengića“ i itekako smo upoznati s doprinosima obitelji Mažuranić našoj kulturi.

Pokušala sam u ovom završnom radu navesti neke od najbitnijih osoba obitelji Mažuranić te njihove doprinose hrvatskoj kulturi i mislim da sam u tome uspjela. Zaključila sam da bez obitelji Mažuranić, hrvatska kultura, hrvatski jezik i hrvatska politika danas ne bi bila ista. Od remek djela, rječnika i političkih pothvata, Mažuranići su s opravdanjem danas u svakom hrvatskom udžbeniku, na svakom popisu lektire i u svakoj knjizi o povijesti Hrvatske.

Da zaključim ovaj rad, Mažuranići će zbog svog doprinosa zauvijek biti zapamćeni kao ponosni, hrabri, obrazovani i pametni ljudi, koji su promijenili povijest Hrvatske te utjecali na živote nas običnih ljudi. Kako je Ivana Brlić-Mažuranić napisala, „čuda obitavaju posvuda, mogu biti dobra i naopaka, svakome prema zasluži“, a oni su naša čuda.

7 LITERATURA

Knjige:

1. DETONI DUJMIĆ, D., Ivana Brlić-Mažuranić 1874-1938. Tko opseže svijet?, Zagreb, 1998.

Članci:

1. BABIĆ, D., god. 3 (1991.), Zavičajne odrednice Mažuranića, *Fluminensia*, br. 1-2, str. 110,-119,

2. BABIĆ, D., god. 7 (2001.), Novljanski Mažuranići u novljanskom kontekstu, *Riječ*, br. 2, str. 73,-82,

3. BRLOBAŠ, Ž., god. 3 (2016.), Antun Mažuranić – vrstan hrvatski filolog i jezikoslovac, *Hrvatski jezik* [online], br. 9, str. 35,-39., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/171405> [pristupljeno: 31. kolovoza 2018.]

Internet:

1. Povijest Mažuranića, dostupno na <http://www.enciklopedija.hr>, posjećeno 29. kolovoza 2018.

2. Vladimir Mažuranić, Ivana Brlić-Mažuranić, dostupno na <http://hbl.lzmk.hr>, posjećeno 2. rujna 2018.

3. Vladimir Fran Mažuranić, dostupno na <http://www.laudato.hr>, posjećeno 31. kolovoza 2018.

4. Ivan Mažuranić, dostupno na <http://povijest.hr>, <http://www.enciklopedija.hr> posjećeno 1. rujna 2018.

8 POPIS SLIKA

Slika 1. Antun Mažuranić, Izvor:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39659>, posjećeno 31. kolovoza 2018.

Slika 2. Matija Mažuranić, Izvor:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39661>, posjećeno 31. kolovoza 2018.

Slika 3. Vladimir Mažuranić, Izvor:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39663>, posjećeno 31. kolovoza 2018.

Slika 4. Fran Vladimir Mažuranić, Izvor: <http://virtualna.nsk.hr/bugari/fran-mazuranic/>, posjećeno 31. kolovoza 2018.

Slika 5. Ivan Mažuranić, Izvor: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39660>, posjećeno 1. rujna 2018.

Slika 6. Naslovna stranica „Smrt Smail-age Čengića“ iz 1924.,

Izvor: <http://crnipatuljak.com/hr/katalog/ivan-mazuranic-smrt-smail-age-cengica-1-detail>, posjećeno 1. rujna 2018.

Slika 7. . Ivana Brlić-Mažuranić, Izvor:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9601>, posjećeno 2. rujna 2018.

Slika 8. . Naslovna strana „Šegrta Hlapića“ iz 1922. godine,

Izvor: <http://www.nsk.hr/stota-obljetnica-cudnovatih-zgoda-segrta-hlapica/>, posjećeno 2. rujna 2018.

9 SAŽETAK

Povijest obitelji Mažuranić počinje još 1360. u Splitu, a prvi dokumenti spominju se oko 1550., gdje se navodi ime Ivana Mažuranića, čiji je sin živio u Novom Vinodolskom. Od ratnika, do poljoprivrednika i seljaka, Mažuranići su došli do ugledne, obrazovane građanske obitelji.

Antun, Matija, Vladimir i Fran bili su Mažuranići koji su svojim djelima utjecali na hrvatsku kulturu i povijest. Antun kao hrvatski filolog i jezikoslovac, Matija kao preporoditelj i autor prvog cjelovitog putopisa u Hrvatskoj, Vladimir kao pravnik, pisac i predsjednik JAZU te Fran kao književnik i autor djela „Lišće“.

Ivan Mažuranić bio je jedan od najvećih hrvatskih reformatora, pjesnik, jezikoslovac, političar i popularni *ban pučanin*. Glavno Mažuranićevo književno djelo je „Smrt Smail-age Čengića“, koje je objavio 1846. u almanahu „Iskra“. „Smrt Smail-age Čengića“ najzrelije je djelo hrvatskog romantizma, prvo klasično djelo obnovljene i otad jedinstvene hrvatske književnosti, te još uvijek jedno od najprevođenijih.

Ivana Brlić-Mažuranić je najuspješnija hrvatska književnica koja je svojim djelima mijenjala djetinjstva mnoge djece. Spajala je realan i magičan svijet i s tim radila remek djela hrvatske književnosti. Najveći književni uspjeh postigla je knjigom „Priče iz davnine“ (1916.), u kojoj je združila privid mita, temeljen na dobru poznavanju hrvatske i slavenske mitologije i narodne predaje, s arhaičnom sintaksom te nadrealističkim slikovitim izrazom.

Ključne riječi: Mažuranići, Novi Vinodolski, kultura, djelo, autor

10 SUMMARY

The history of the Mažuranić family begins in 1360. in Split, and the first documents are mentioned in about 1550., mentioning the name of Ivan Mažuranić, whose son lived in Novi Vinodolski. From warriors and farmers, Mažuranić family became an educated civil family.

Antun, Matija, Vladimir and Fran were a part of the family who influenced the Croatian culture and history. Antun as a Croatian philologist and linguist, Matija as author of the first complete travel guide in Croatia, Vladimir as a lawyer, writer and president of JAZU and Fran as a writer and author of the "Lišće".

Ivan Mažuranić was one of the greatest Croatian reformer, poet, linguist and politician. The main Mažuranić literary work is "Smrt Smail-Age Čengića", which was published in 1846 by the almanac "Iskra". "Smrt Smail-Age Čengića" is the most mature work of Croatian romance, the first classical work of the reconstructed Croatian literature, and still one of the most advanced ones.

Ivana Brlić-Mažuranić is the most successful Croatian writer who has changed many childhoods with her works. She connected a realistic and a magical world and made a masterpiece. The greatest literary success was achieved by the book "Priče iz davnine" (1916) in which she united the illusion of myth, based on good knowledge of Croatian and Slavic mythology and traditions, with archaic syntax and surrealistic pictorial expression.

Key words: Mažuranić, Novi Vinodolski, culture, piece, author

(pregledao: Edvin Brnčić, Bsc in Business Administration - International Business)